

**دستورالعمل تاسیس، اداره، انحلال
مرکز توانمندسازی و صیانت اجتماعی از بهبود یافتگان**

معاونت پیشگیری و درمان اعتیاد

سازمان بهداشتی کشور

اسفندماه ۱۳۹۸

دستور العمل ضوابط تاسیس، اداره و انحلال مرکز توانمندسازی و صیانت اجتماعی سال ۱۳۹۷

در اجرای بند ۱۲ ماده ۲۶ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۸۰/۱۱/۲۷ مجلس محترم شورای اسلامی، درمان و بازتوانی اعتیاد جزو وظایف این سازمان قرار گرفته است. همچنین بر اساس سند ملی پیشگیری، مقابله، درمان، کاهش آسیب و بازتوانی مصرف الکل مصوب تابستان ۱۳۹۲ کمیته ملی پیشگیری و مبارزه با مشروبات الکلی، طراحی و استقرار بسته های خدماتی بازتوانی (بسته های آموزشی خود مراقبتی و مشاوره تخصص بعد از ترک و استقرار خدمات توانبخشی مبتنی بر جامعه) وظیفه سازمان بهزیستی می باشد. همچنین مطابق ماده ۸۰ جز ۳ بند ۳ قانون برنامه ششم توسعه سازمان بهزیستی مکلف است نسبت به راه اندازی مرکز جامع توانمندسازی و صیانت اجتماعی برای معتادان بهبود یافته اقدام نماید.

ماده ۱: تعریف مفاهیم و واژه ها:

- ۱- **موسسه غیر دولتی غیر انتفاعی:** موسسه ای غیر دولتی است که با هدف غیر سیاسی و غیر تجاری به صورت عام المنفعه برای خدمات بهزیستی پس از دریافت پروانه تاسیس از سوی سازمان بهزیستی کشور تشکیل می شود و بعد از دریافت شماره ثبت از اداره ثبت شرکت ها و موسسات غیر تجاری شروع به فعالیت می کند. هدف از تشکیل این موسسات، شناسایی و جذب منابع (مالی و غیر مالی) است که این منابع قابل تقسیم بین اعضای موسسه نیست.
- ۲- **موسسه غیر دولتی انتفاعی:** موسسه ای غیر دولتی است که با هدف غیر سیاسی و غیر تجاری در راستای اهداف سازمان بهزیستی و پس از دریافت پروانه تاسیس از سوی سازمان بهزیستی کشور تشکیل می شود و بعد از دریافت شماره ثبت از اداره ثبت شرکت ها و موسسات غیر تجاری شروع به فعالیت می نماید. هدف از تشکیل این موسسات می تواند جلب منافع مادی و تقسیم آن بین اعضای خود یا غیر باشد.
- ۳- **موافقت اصولی:** موافقت نامه ای است که پس از طی مراحل پیش بینی شده در این دستورالعمل توسط کمیسیون ماده ۲۶ استان مربوطه با اعتبار ۱۸ ماه برای متقاضیان صادر می گردد تا نسبت به آماده سازی ساختمان، تجهیز و تامین نیروی انسانی مورد نیاز و کسب تأییدیه های لازم اقدام نمایند. شایان ذکر است اعتبار موافقت اصولی تنها یک بار و به مدت شش ماه قابل تمدید است.
- ۴- **پروانه فعالیت:** مجوزی است که برای شروع و تداوم فعالیت مرکز پس از تجهیز و تامین نیروی انسانی مورد نیاز صادر می گردد.
- ۵- **پروانه تاسیس:** مجوزی است که پس از طی مراحل پیش بینی شده در دستورالعمل اجرایی بند ۱۳ ماده ۲۶ برای متقاضیان با شخصیت حقوقی به منظور شروع و تداوم فعالیت موسسه غیر دولتی صادر می شود.

۶- صاحب امتیاز: به فرد حقیقی یا حقوقی اطلاق می شود که پس از طی مراحل پیش بینی شده یک یا چند مجوز صادره از سوی سازمان بهزیستی اعم از پروانه تاسیس، پروانه فعالیت را دریافت و اقدام به تاسیس مرکز یا موسسه غیر دولتی می نماید.

۷- مسئول فنی مرکز: فرد واجد شرایطی است که از طرف صاحب امتیاز (حقیقی و حقوقی) به بهزیستی استان معرفی می گردد تا پس از تأیید کمیسیون ماده ۲۶ استان، برای وی پروانه مسئول صادر شود و در مرکز مربوطه مطابق با دستورالعمل تخصصی انجام وظیفه نماید.

۸- وابستگی به مواد و الکل (اعتیاد): نشانگانی است که با الگوی رفتاری مشخص می شود که در این الگو، مصرف یک ماده یا گروهی از مواد و الکل، یا الکل از سایر رفتارهایی که قبلاً برای فرد ارزشمند بوده به مراتب اولویت بیشتری پیدا می کند و شخص علیرغم بروز مشکلات مرتبط با مصرف مواد و الکل به مصرف ادامه می دهد.

۲- درمان وابستگی به مواد و الکل: از مجموعه مداخلات طبی، روانشناختی و اجتماعی برای تغییر رفتار، بهبود عملکرد و بازگشت فرد وابسته به مواد و الکل به اجتماع با هدف نهایی درمان، دستیابی به زندگی بدون مصرف مواد و الکل یا الکل.

۳- بازگوانی وابستگی به مواد و الکل: کلیه خدمات مرتبط با پیشگیری از عود و بهبود آسیب های قبلی ناشی از سوءمصرف مواد و الکل و ارتقاء عملکرد وابستگان به مواد و الکل (معتادان) می باشد از قبیل: خدمات آموزشی، مشاوره ای، روان درمانی، مداخلات دارویی پیشگیری از عود نظیر نالتروکسان، درمان بیماری های همراه و حمایت های اجتماعی.

۴- بهبودی: بهبودی عبارت است از مجموعه مداخلاتی که برای تغییر رفتار، از طریق تأثیرپذیری از گروه همتای آموزش دیده جهت بهبود عملکرد و بازگشت فرد مصرف کننده مواد و الکل به اجتماع با هدف نهایی دستیابی به زندگی بدون مصرف مواد و الکل انجام می گیرد.

۵- بهبودیافته: فردی است که قبلاً مواد اعتیادآور مصرف می نموده و در حال حاضر با توجه به معیارهای این دستورالعمل و با توجه به مسئولیتی که برعهده دارد سابقه پاکی مورد نیاز را دارا می باشد و هیچگونه رفتار پرخطری ندارد.

۱۲- گروه همسان یا همتا یا خودیار: افراد بهبودیافته ای هستند که تمایل دارند خدمات آموزشی و سایر خدمات بهبودی را به معتادان در حال بهبودی ارائه دهند.

۱۳- جلسات بهبودی: جلساتی که توسط اعضای گروه خودیار با تأکید بر مسایل معنوی و تجربیات بهبودی جهت تداوم پاکی تشکیل می شود.

۱۴- **مرکز توانمندسازی و صیانت اجتماعی** : مرکزی است برای استفاده افرادی که برنامه درمان مواد اعتیادآور را به اتمام رسانده اند و نیاز به مکانی دارند که به صورت شبانه روزی در آنجا اقامت داشته و از خدمات مرکز استفاده کنند و حداکثر به مدت شش ماه فرصت دارند شغل و محل زندگی دائمی برای خود فراهم نمایند. مرکز مداخلات اجتماعی بعد از درمان اعتیاد، محیطی امن و کاملاً عاری از مواد اعتیادآور می باشد.

۱۵- **اقامت ضروری**: منظور اقامت شبانه روزی به مدت شش ماه به صورت رایگان است. در این مدت فرد موظف است اقدامات لازم جهت آموزش های لازم، دریافت خدمات روانشناختی و ارتقاء مهارت های شغلی، جستجوی شغل، بازگشت به کار و جستجوی سرپناه یا مسکن و بازگشت به شبکه اجتماعی علی الخصوص خانواده را با کمک مددکار اجتماعی مرکز انجام دهد.

تبصره ۱: هزینه های اقامت ضروری افراد از طریق سازمان بهزیستی به صورت یارانه و یا خرید خدمت به صورت سالانه به مرکز پرداخت می گردد.

۱۶- **اقامت ناگزیر**: منظور اقامت شبانه روزی است. در صورتی که فرد طی مدت شش ماه اقامت ضروری نتواند به اهداف مندرج در بند ۱۵ (یافتن سرپناه یا مسکن، درآمد زایی و بازگشت به شبکه اجتماعی) عمل نماید، می تواند با نظر کمیته تخصصی شامل کارشناس ناظر استان، کارشناس ناظر شهرستان و مسئول فنی مرکز به مدت شش ماه دیگر با پرداخت تعرفه، مشروط به پیگیری موارد ذکر شده در مرکز اقامت کند.

تبصره ۲: مرکز توانمندسازی و صیانت اجتماعی، زین پس به عنوان مرکز در دستورالعمل ذکر می گردد.

ماده ۲ - اهداف مرکز

۲-۱) ایجاد محیطی امن، حمایت گر و عاری از مواد برای بهبودیافتگان بی خانمان

۲-۲) بازگشت به جامعه از طریق آموزش مهارت های شغلی جهت یافتن فرصت های درآمدزایی و یا تهیه سرپناه

۲-۳) افزایش دسترسی به خدمات حمایتی پس از درمان

۲-۴) ارتقاء سلامت روانی اجتماعی افراد بهبودیافته به منظور مانایی درمان

۲-۵) ایجاد یا تقویت شبکه اجتماعی افراد بهبودیافته

۲-۶) آماده ساختن خانواده جهت پذیرش فرد بهبودیافته

ماده ۳ - شرایط، مدارک و شرح وظایف صاحب امتیاز جهت اخذ موافقت اصولی و پروانه فعالیت

۱ - ۳) شرایط :

علاوه بر شرایط مندرج در آیین نامه داخلی ماده ۲۶ دارا بودن موارد ذیل نیز الزامی می باشد.

- ۱) متقاضی حقیقی مرکز باید دارای مدرک کارشناسی و بالاتر در رشته های روانشناسی (کلیه گرایش ها) ، مددکاری اجتماعی (کلیه گرایش ها) علوم تربیتی (کلیه گرایش ها) جامعه شناسی (کلیه گرایش ها) و کلیه رشته های مرتبط با پیشگیری و درمان اعتیاد باشد.
- ۲) متقاضی حقیقی و حقوقی حتما باید سابقه کار به مدت شش ماه در حوزه اعتیاد داشته باشند.

۲ - ۳) شرح وظایف صاحب امتیاز

۱. پیگیری از بهزیستی شهرستان جهت دریافت دستورالعمل و بخشنامه های مربوطه
۲. معرفی یک فرد واجد شرایط به عنوان مسئول فنی مرکز
۳. تأمین نیروی انسانی لازم و پرداخت کلیه حقوق ، بیمه و مزایای کارکنان مرکز
۴. نظارت و پاسخگویی بر حسن اجرای امور مرکز
۵. تامین کلیه امکانات و تجهیزات مورد نیاز مرکز بر اساس دستور العمل

ماده ۴ - شرایط و مدارک و شرح وظایف مسئول فنی

۱ - ۴) شرایط :

علاوه بر شرایط مندرج در آیین نامه داخلی ماده ۲۶ دارا بودن موارد ذیل نیز الزامی می باشد.

- ۱) مسئول فنی مرکز حتما باید شش ماه سابقه کار در حوزه درمان اعتیاد داشته باشد.
- ۲) مسئول فنی مرکز باید دارای مدرک کارشناسی و بالاتر در رشته های روانشناسی (کلیه گرایش ها) و مددکاری اجتماعی (کلیه گرایش ها) باشد.
- ۳) حداقل سن برای مسئول فنی ۲۵ سال می باشد.
- ۴) رعایت جنسیت مسئول فنی مرکز الزامی می باشد.

۲-۴) شرح وظایف مسئول فنی

۱. ارزیابی روانی - اجتماعی افراد معرفی شده از سوی مراکز درمان و بازتوانی اعتماد تحت نظارت سازمان بهزیستی
۲. نظارت بر پذیرش افراد مذکور
۳. نظارت بر فرایند مرکز و ارائه خدمات موضوع ماده ۵ این دستورالعمل
۴. بررسی و تایید پرونده افراد اخراجی یا ترخیصی از مرکز
۵. نظارت بر پیگیری وضعیت مقیمان در طول اقامت
۶. گزارش کار روزانه از مقیمانی که جهت درآمدزایی به خارج از مرکز می روند.
۷. پیگیری وضعیت مقیمان بعد از ترخیص
۸. برگزاری دوره های آموزش و کارگاه ها برای افراد مقیم و خانواده های آنان
۹. تهیه گزارش مربوطه به مسئولان ذینفع از جمله بهزیستی، و سایر ارگان ها با هماهنگی سازمان بهزیستی
۱۰. نسبت به خرید خدمات مرتبط و یا ارجاع افراد برای دریافت خدمات اقدام نماید.
۱۱. نظارت بر ثبت کلیه موارد از قبیل: ارزیابی، تعهدنامه، اخراج یا ترخیص و پیگیری های مددکاری اجتماعی در پرونده افراد و سایر دفاتر مربوطه
۱۲. شرکت در دوره های آموزشی که متعاقباً از طریق سازمان بهزیستی کشور اعلام خواهد گردید.
۱۳. گزارش دهی و یا تایید گزارش های ارسالی به سازمان بهزیستی
۱۴. شناسایی مراکز فنی و حرفه ای و کاریابی و ارجاع به این مراکز

ماده ۵ - شرایط، مدارک و شرح وظایف یاور

۱- ۵) شرایط :

- یاور یا یکی از اعضاء گروه همتا که تائیدیه پاکى از یکی از مراکز دارای مجوز از سازمان بهزیستی یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی داشته باشد
- تبصره : به ازای هر ۳۰ نفر مقیم یک یاور به صورت شبانه روز باید در مرکز حضور داشته باشد.
۱. تابعیت جمهوری اسلامی ایران
 ۲. اعتقاد به دین مبین اسلام یا یکی از ادیان مورد تأیید در قانون اساسی
 ۳. دارا بودن حداقل ۳ سال پاکى از مراکز مجاز درمان اعتیاد
 ۴. دارا بودن سابقه کار مرتبط با اعتیاد حداقل دو سال

۲- ۵) مدارک یاور

۱. تصویر کلیه صفحات شناسنامه
۲. تصویر کارت ملی
۳. تصویر برابر با اصل کارت پایان خدمت یا معافیت دائم
۴. ۲ قطعه عکس ۴ × ۳
۵. گواهی سلامت روان از روانپزشک معتمد سازمان مبنی بر عدم وجود اختلال روانشناختی مختل کننده عملکرد فرد در زمینه فعالیت مذکور
۶. اصل گواهی عدم اعتیاد
۷. اصل گواهی عدم سوءپیشینه کیفری
۸. تصویر گواهی تحصیلات برابر اصل شده (حداقل سیکل)
۹. گواهی تأییدیه پاک‌سازی مراکز مجاز تحت نظارت سازمان بهزیستی، وزارت بهداشت به همراه مستندات بهبودی به مدت سه سال
۱۰. گواهی تأییدیه سابقه فعالیت بمدت دو سال از مراکز مجاز تحت نظارت سازمان بهزیستی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

ج) شرح وظایف یاور

۱. کمک به پذیرش افراد ارزیابی شده
۲. تنظیم جدول برنامه های مرکز و تقسیم وظایف افراد مقیم
۳. کمک به برگزاری جلسات بهبودی
۴. کمک به مستندسازی فعالیت ها، آموزش ها، ارجاعات و پیگیری های صورت گرفته
۵. انجام آزمایش ادرار و ثبت آن در پرونده فرد
۶. بازرسی بدنی و کنترل وسایل شخصی افراد در زمان پذیرش به منظور کنترل عدم ورود موارد ممنوعه از جمله: مواد و الکل، اسلحه گرم و سرد و غیره به خانه
۷. شرکت در دوره های آموزشی مرتبط
۸. حضور شبانه روزی در مرکز به صورت شیفت

ماده ۵ - خدمات و برنامه های مرکز

۱. ارائه کلیه خدمات مربوط به اقامت شبانه اعم از اسکان مناسب ، خدمات بهداشتی ، پوشاک مناسب و غذای مورد نیاز هر فرد
 ۲. آموزش کلیه نکات بهداشتی و مهارت های مربوط به زندگی سالم و اجتماعی
 ۳. آماده سازی شغلی و آموزش مهارت های کسب و کار (درآمدزایی)
 ۴. آموزش و برگزاری جلسات برای خانواده ها
 ۵. آزمایش ادرار (ارجاع به نزدیکترین آزمایشگاه یا مرکز درمان اعتیاد برای انجام آزمایش ادرار)
 ۶. ارجاع به مراکز درمانی (اعم از پزشکی ، روان پزشکی) ، فنی و حرفه ای، سازمان های حمایتی در صورت نیاز هر فرد و پیگیری آن
- تبصره: آموزش های تخصصی می بایست توسط فرد متخصص برگزار گردد.

ماده ۶ - شرایط پذیرش

۶-۱) معیارهای پذیرش

۱. تمایل به پذیرش و اسکان داوطلبانه
 ۲. سن بین ۱۸ - ۶۰ سال
 ۳. دارا بودن پاکی از سوء مصرف مواد و الکل
 ۴. نداشتن سرپناه یا محل اسکان مناسب
 ۵. نداشتن هر گونه بیماری های مسری و واگیردار
 ۶. نداشتن هر گونه اختلال روانی حاد
 ۷. فاقد هر گونه سابقه ارتکاب به جرم یا کیفری (قتل، آدم ربایی، سرقت کودکان، تجاوز جنسی و ...) تحت تعقیب قضایی
- تبصره ۱:** مددجویان سازمان بهزیستی که در حوزه های دیگر سازمان پرونده دارند و مددجوی آن واحد محسوب می گردند و همزمان سابقه سوء مصرف مواد و الکل را نیز دارند، می بایست بعد از گذراندن دوره درمان سوء مصرف مواد و الکل به معاونت مربوطه جهت استفاده از خدمات مرکز معرفی گردند.

تبصره ۲: مددجویان سایر حوزه های سازمان بهزیستی (امور اجتماعی و توانبخشی) که تنها به علت بی خانمانی و یا نداشتن ولی و سرپرست قانونی، متقاضی استفاده از خدمات مرکز می باشند، نمی توانند به این خانه ها معرفی و ارجاع گردند.

ماده ۷ - شرایط ترخیص

۱. بازگشت به خانواده
 ۲. استقلال شغلی و کسب درآمد مکفی
 ۳. تهیه سرپناه و یا محل اسکان مناسب
- تبصره ۱:** افرادی که در طی ۶ ماه اقامت ضروری در مرکز تحت هر شرایطی نتوانند شرایط ترخیص را داشته باشند می توانند به پیشنهاد صاحب امتیاز مرکز و با تایید کمیته تخصصی بهزیستی استان (معاون پیشگیری استان، کارشناس ناظر اعتیاد استان، رئیس بهزیستی شهرستان) به شرط تامین اعتبار یک دوره ۶ ماه دیگر نیز در مرکز اقامت داشته باشند.
- تبصره ۲:** در مدت اقامت ناگزیر فرد موظف است با توجه به سطح درآمد روزانه، مبلغی را با تشخیص مددکار به مرکز پرداخت نماید.
- تبصره ۳:** اقامت در مرکز اجباری نبوده و افراد می توانند در هر زمان که تمایل دارند نسبت به ترک مرکز اقدام نمایند.
- تبصره ۴:** هر گونه اقامت و اسکان مقیمان مرکز بیش از یکسال ممنوع بوده و مسئول مرکز موظف است پس از اتمام دوره اقامت فرد را ترخیص نماید.

ماده ۸ - شرایط اخراج

۱. مصرف مواد و الکل (لغزش یا عود)
۲. خشونت و درگیری با مقیمان یا پرسنل مرکز
۳. ارتکاب هرگونه جرم تحت تعقیب قضایی یا محکومیت کیفری داخل و خارج از مرکز
۴. تمایل و برقراری هر گونه رابطه جنسی با سایر افراد داخل مرکز
۵. حمل و نگهداری هر گونه مواد مخدر ، الکل و یا اسلحه گرم و سرد

ماده ۹ - مقررات عمومی مرکز

علاوه بر مقررات ماده موارد ذیل نیز الزامی می باشد:

- ۱- منع استفاده از مواد و الکل
- ۲- منع آوردن وسایل شخصی و مالکیت اموال مرکز
- ۳- تشکیل منظم جلسات آموزشی و درمانی برای کلیه مقیمان
- ۴- اقدام به یافتن شغل و کسب درآمد توسط مقیمان در حین اقامت و تهیه سرپناه یا محل اسکان مناسب پس از اتمام دوره اقامت
- ۵- الزام به پرداخت ودیعه و اجاره بها در دوره اقامت ناگزیر (صرفاً در شش ماهه دوم) با توجه به سطح درآمد
- ۶- پرداخت هزینه در صورت ایجاد خسارت به اموال مرکز
- ۷- ملاقات افراد با دوستان و بستگان حداکثر ۳-۴ ساعت در مرکز

تبصره: مقیمان مرکز می توانند صرفاً با اعلام قبلی از مسئول مرکز حداکثر ۳-۴ ساعت در روز ملاقات با دوستان و بستگان خود در مرکز داشته باشند ولی در شب امکان آن وجود ندارد و ممنوع است.

ماده ۱۰ - ظرفیت و فضای فیزیکی مرکز

افراد مقیم در مرکز حداقل ۱۰ نفر و حداکثر ۳۰ نفر می باشد.

ردیف	فضای فیزیکی	متراژ
۱	اتاق مدیر یا مسئول مرکز	حداقل ۸ متر
۲	اتاق استراحت و پذیرایی	حداقل ۲۰ متر
۳	خوابگاه	۳ متر به ازای هر نفر
۴	کلاس آموزشی	حداقل ۱۵ متر
۵	آشپزخانه و غذاخوری	حداقل ۱۲ متر
۶	انبار	۶ متر
۷	سرویس بهداشتی و حمام	۱ عدد به ازای هر ۱۵ نفر
۸	حیاط و محوطه بیرونی	۲۰ متر

تبصره: مجموع حداقل فضای فیزیکی برای ۱۰ نفر ۱۲۰ متر، و به ازای هر نفر مازاد ۵ متر اضافه می گردد.

ماده ۱۱ – تجهیزات ضروری جهت انجام امور روزمره مرکز

۱. داشتن حداقل یک خط تلفن مستقل
۲. داشتن دوربین مدار بسته در درب ورودی مرکز
۳. وسایل آموزشی و کمک آموزشی موردنیاز (تخته وایت برد کامپیوتر با پرینتر، تلویزیون، ویدئو ...)
۴. تجهیزات اداری مناسب و لازم
۵. صندوق پیشنهادات
۶. وسایل گرمایی و سرمایش مناسب
۷. وسایل آشپزخانه و پخت و پز مناسب
۸. کپسول اطفای حریق
۹. جعبه کمکهای اولیه
۱۰. لوازم و تجهیزات مورد نیاز بهداشتی و شستشو

ماده ۱۲ – نظارت

نظارت بر عملکرد مراکز موضوع این دستورالعمل مطابق با آخرین بازنگری دستورالعمل ارزیابی و نظارت بر موسسات و مراکز غیردولتی می باشد.

این دستورالعمل به مدت یکسال بصورت آزمایشی اجرا و عملیاتی می گردد و در صورت نیاز مورد بازنگری خواهد گرفت.